

Hoger Onderwijsbeleid roept vragen op

Hans van Hout

De professionalisering van docenten, het onderwijs aan excellente studenten en onderzoek in het hoger beroepsonderwijs zijn actuele thema's in het hoger onderwijs. Geïnteresseerden kunnen via de drie artikelen in dit nummer kennis nemen van de vordering van de inzichten op deze gebieden.

Fer Boei en Didi Griffioen enquêteerden 120 promovendi in het hoger beroepsonderwijs over hun motieven om met een promotie te beginnen, hun werksituatie en hun inschatting van de kans op succes. Uit het onderzoek komt naar voren dat promovendi in het hbo het moeilijker lijken te hebben dan promovendi aan universiteit. De tijd tussen afstuderen en de start van het promotieonderzoek is lang, waardoor methodologische kennis minder paraat is. Tegelijkertijd zijn ze meer geïsoleerd aan het werk in een weinig op wetenschappelijk onderzoek gerichte cultuur. Ondanks deze zwaardere omstandigheden schatten de promovendi hun kans op succes hoog in. Een andere opvallende uitkomst van het onderzoek is dat oudere mannen en jongere vrouwen onder de promovendi oververtegenwoordigd lijken te zijn. Beide resultaten vragen om nader onderzoek.

Bij de professionalisering van docenten is, net als bij studenten, het overdragen van kennis onvoldoende om gedragsveranderingen te bewerkstelligen. Het actief (laten) gebruiken van die kennis in de praktijk en daarover samen met collega's te praten en over na te denken lijkt een betere aanpak. Paul van der Bos en Joyce Brouwer doen verslag van hun ervaringen met een op die gedachte gestoeld professionaliseringsprogramma voor beginnende docenten. Ze stellen dat één van de oorzaken dat docenten weinig geneigd zijn om de manier waarop ze onderwijzen te veranderen is te zoeken in de angst om de controle over de onderwijsleersituatie te verliezen. Deze angst om te experimenteren met nieuwe manieren van onderwijzen is ondervangen door docenten aan de lijve andere werkvormen te laten ervaren, hen te stimuleren om nieuwe werkvormen in de praktijk uit te proberen, het succes daarvan te ervaren en voorbeelden met elkaar te bespreken. Deze aanpak lijkt succesvol te zijn. Ze stellen vast dat de deelnemende beginnende docenten door deze benadering in staat zijn gesteld om hun opvattingen in concreet handelen om te zetten. In het artikel van Claudia van Orden en Marca Wolfensberger staat niet de docent, maar de excellente student centraal. Instellingen in het hoger onderwijs stellen zich de vraag hoe excellentieprogramma's eruit moeten zien, hoe studenten het best geselecteerd kunnen worden en welke eisen honoursprogramma's stellen aan de begeleidende docenten. De auteurs hebben een onderzoek gedaan naar talentprogramma's in het bedrijfsleven en de resultaten daarvan besproken met elf honourscoördinatoren en -ontwikkelaars. In tegenstelling tot het hoger onderwijs zijn in het bedrijfsleven talentprogramma's voornamelijk gericht op (hogere) managementfuncties. Overeenkomsten zien de auteurs in de aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling en de ruimte die – in een 'gedoseerde vrijheid' – gegeven wordt voor de eigen invulling van het programma. Opvallend is dat zowel in het bedrijfsleven als in het hoger onderwijs geen heldere doelstellingen en prestatie-indicatoren zijn geformuleerd waarmee de effecten van de programma's

Het beleid ten aanzien van het hoger onderwijs haalt de afgelopen tijd vaak de voorpagina van de krant. Is dat een goed dan wel slecht teken? Volgens communicatiedeskundigen is het altijd goed, maar ik denk toch dat het afhangt van de inhoud.

Het gaat bijvoorbeeld over de langstudeerders. De instellingen moeten daarvoor gestraft worden en ook de langstudeerders zelf. Een demonstratie volgt in toga en een ander zonder toga (langstudeerders zelf). De minister laat de straf voor de instellingen vallen, maar straft ze sowieso, ongeacht of er veel of weinig langstudeerders zijn. De instellingen proberen deze bezuiniging op de studenten te verhalen (leenstelsel etc.). De langstudeerders blijven de pineut. Vraag: welke demonstratie was het meest effectief?

De instellingen klagen al heel lang dat ze willen selecteren aan de poort. Bewijs voor het effect ervan is mager. De "staat" stelt nu voor dat instellingen mogen selecteren, maar dan moeten ze wel met iedere student een gesprek voeren. Over het echte effect van de studiekeuzegesprekken op studiesucces is weinig bekend (Surfrapport van Kohnstamm-instituut, 2010). Over de tijd (en dus geld) die deze gesprekken kosten, wordt niet gerept. Vraag: wat is de impact van onderwijskundig onderzoek op hoger onderwijsbeleid?

Onlangs had ik een gesprek met een bachelorcoördinator van een wo-opleiding. Zij besloot met deze taak te stoppen, omdat in haar functioneringsgesprek werd opgemerkt dat zij te weinig extern geld binnenhaalde en haar toppublicaties stagneerden. De verwijzing naar haar omvangrijke taak als onderwijsmanager werd als niet relevant afgewimpeld. Vraag: is haar besluit om te stoppen abnormaal?

Kort daarna had ik een gesprek met een Rector Magnificus (RM) van een andere universiteit die enthousiast beweerde dat voor een loopbaan als wetenschapper onderzoeksprestaties en onderwijsprestaties van evenveel belang waren. De zgn. Hay-systematiek stond daarvoor garant. Vraag: weet een RM of de Hay-systematiek conform de bedoelingen wordt uitgevoerd?

Goed onderwijs veronderstelt bevlogen docenten en dito onderwijsmanagers. Die krijg je niet als iedereen bezig moet zijn met toponderzoek en geld binnenhalen. Moet er niet eens een discussie op gang komen over het effect van toponderzoek aan universiteiten op de kwaliteit van het bacheloronderwijs?

Ook actueel: profileren. Welke universiteit zou zich willen profileren als een echte onderwijsinstelling die goed is in bacheloronderwijs, die meer nadruk legt op begeleiden en verwijzen dan op selecteren van studenten, die enthousiaste docenten volop doorgroeimogelijkheden biedt, die primair kijkt naar de ontwikkeling van studenten in plaats van rendementen, die kleinschaligheid hoog in het vaandel houdt ook voor studenten die niet top zijn. Zou toch leuk zijn als het hoger onderwijs daarmee de krant zou halen.

Hans van Hout, emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam (j.f.m.j.vanhout@uva.nl)